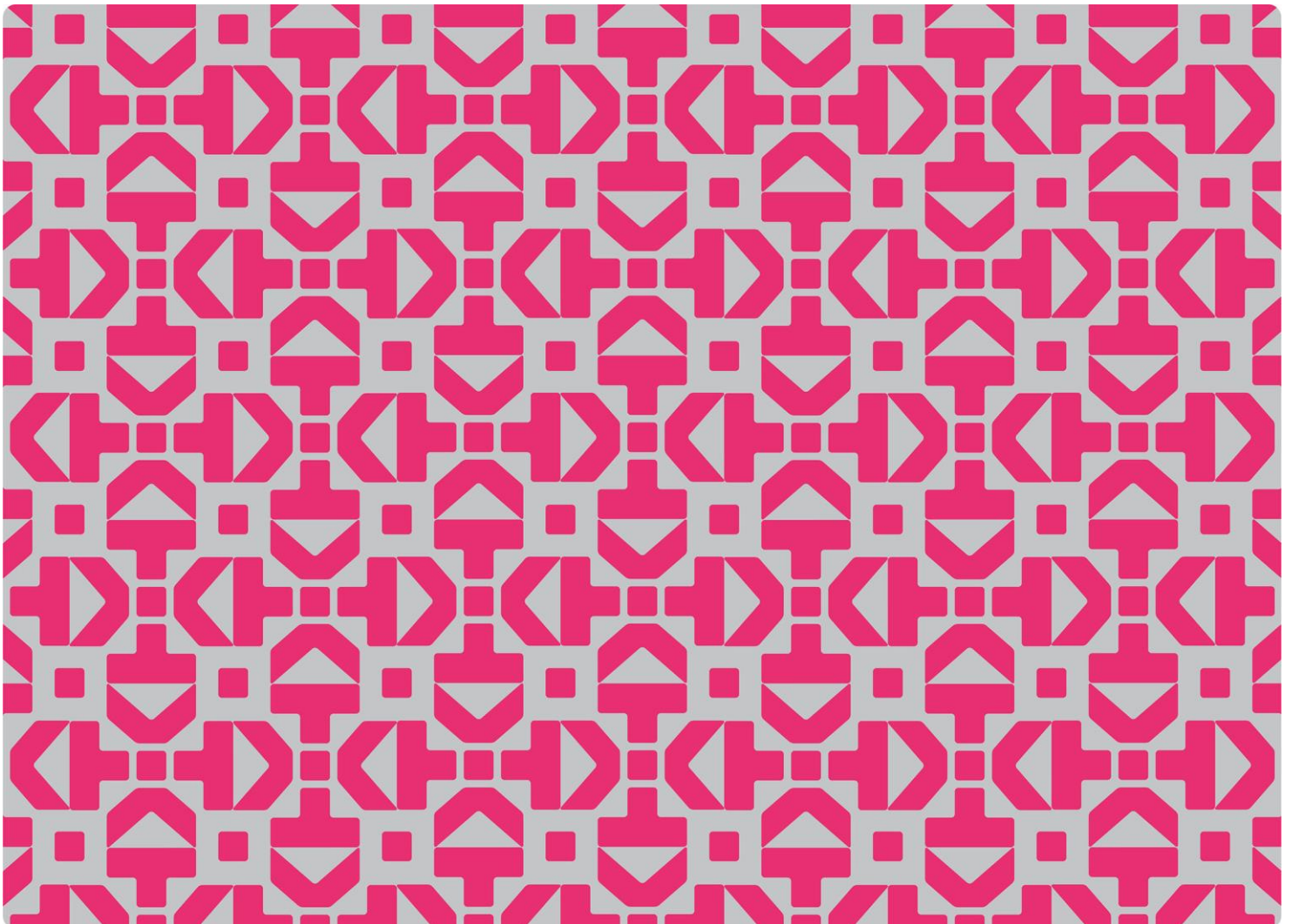

Realkompetansevurdering i bransjeprogrammene

En kartlegging av omfang og praksis i fagskole- og UH-
sektoren

Realkompetansevurdering i bransjeprogrammene

En kartlegging av omfang og praksis i fagskole- og UH-sektoren

Redaktør:

Margrethe Marstrøm Svensrud

Forfattere:

Elisabeth Bøe

Hanne Christensen

Simen Blaker

ISBN [000-00-0000-000-0]

ISSN 2703-9110

Utgitt: Oktober/2023

Innhold

1. Innledning	3
2. Bakgrunn.....	3
3. Fremgangsmåte	5
4. Funn	6
4.1. Omfang av realkompetansevurdering.....	6
4.2. Tolkning av regelverk og handlingsrom.....	10
4.3. Oppsummering og vegen videre.....	12
5. Kilder	15
Oppsummering og vegen videre	12

1. Innledning

Denne rapporten oppsummerer en undersøkelse gjort av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) om bruk av realkompetansevurdering i forbindelse med opptak til videreutdanningstilbud som tilbys gjennom treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling.

Vi vet lite om utdanningstilbydernes forståelse og praksis med bruk av realkompetansevurdering i bransjeprogrammet og i videreutdanninger generelt. Derfor er det behov for kunnskap om bruken av realkompetansevurdering i opptakene til opplæringstilbud finansiert gjennom bransjeprogrammet. Rapporten baserer seg på intervjuer med tilbydere i universitets- og høyskolesektoren (UH) og fagskolesektoren som har tilbudt utdanning gjennom bransjeprogrammet i perioden 2019 til 2022. Vi har kartlagt praksis og erfaringer samt undersøkt omfanget av realkompetansevurdering for opptak innenfor bransjeprogrammene, og hvordan prosessene foregår på ulike institusjoner. Basert på funnene i undersøkelsen ser det ut til å være lite bruk av realkompetansevurdering i UH-sektoren, mens fagskolesektoren i større grad gjennomfører realkompetansevurderinger og har en mer aktiv tilnærming overfor søkere med realkompetanse.

2. Bakgrunn

En del av samfunnsoppdraget til UH- og fagskolesektoren er å tilby videreutdanning og legge til rette for livslang læring. Med bakgrunn i fremtidige kompetansebehov og demografiske og geografiske utfordringer, har det de siste årene blitt gjort flere tiltak for å øke volumet og gjøre etter- og videreutdanning mer tilgjengelig. Stortingsmeldingen «Utsyn over kompetansebehovet i Norge» (Meld. St. 14 (2022–2023)), som handler om prioriteringer på utdannings- og kompetansefeltet, understreker dette. Realkompetansevurdering er en del av dette bildet, siden det handler om å bruke, oppdatere og utvikle de ressursene en allerede har, både til individets og samfunnets beste. Kompetansereformen – Lære hele livet (Kunnskapsdepartementet, 2020) understøtter tematikken rundt realkompetansevurdering, og viser at dette er et tema som er viktig på tvers av regjeringer.

Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling er en tilskuddsordning rettet mot arbeidslivet som skal bidra til økt deltakelse i etter- og videreutdanning. Opplæringstilbudene som finansieres gjennom ordningen, er tilpasset bransjenes behov for kompetanseutvikling. Tilbudene i bransjeprogrammet skal i prinsippet være tilgjengelig for alle kvalifiserte deltakere i de aktuelle bransjene. Målgruppen for ordningen er først og fremst voksne med arbeidserfaring, og flere i denne gruppen har ikke dokumentert formell studiekompetanse. Ordning for realkompetansevurdering er dermed et viktig verktøy for å sikre deltakelse for arbeidstakere med lang relevant erfaring, men som ikke tilfredsstillende de formelle kravene til opptak i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning.

Realkompetanse vil si alle kunnskaper og ferdigheter en person har tilegnet seg gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter eller på annen måte. Definisjonen på realkompetanse bygger på erkjennelsen av at læring skjer i mange sammenhenger og på ulike arenaer, og innebærer at det er mulig å oppnå kompetanse som er likeverdig med kompetanse oppnådd innenfor det formelle utdanningssystemet. Likeverdig kompetanse betyr at kompetansene som sammenliknes, ikke er identiske, men har samme verdi, er på samme nivå og kan imøtekomme krav som er beskrevet i læringsutbyttebeskrivelser eller opptakskrav. I en realkompetansevurdering er det læringsutbyttet som er sentralt, ikke f.eks. omfanget av input eller hvor læringen har skjedd. Det er mange muligheter for realkompetansevurdering i det norske utdanningssystemet. Vurdering av realkompetanse reguleres gjennom opplæringsloven, fagskoleloven og universitets- og høyskoleloven. I tillegg har den enkelte utdanningsinstitusjon interne retningslinjer med tilhørende forskrifter om opptak på bakgrunn av realkompetansevurdering. For studietilbud som ikke omfattes av retningslinjer, må grunnlag for realkompetanse fastsettes i programplanen for det enkelte studiet.

I henhold til universitets- og høyskoleloven (2005, § 3-6, pkt. 2) og forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (2019), kan institusjonene gi søkere som er 23 (høyere yrkesfaglig utdanning) eller 25 (UH) år eller eldre i opptaksåret, opptak til enkeltstudier dersom de på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige kvalifikasjoner for det aktuelle studium. Det vil si at søkere som ikke oppfyller de formelle opptakskravene, kan søke opptak basert på realkompetanse.

Realkompetansevurderingen skal utføres av studiestedet, opp mot studiestedets opptakskrav til det gjeldende studiet. Realkompetanse poengberegnes ikke per se, men det gis en individuell og skjønsmessig vurdering som grunnlag for søkerens kompetanse. Utdanningstilbyderne har handlingsrom til å vurdere en realkompetansesøker foran en som søker på ordinært grunnlag.

3. Fremgangsmåte

Målet med undersøkelsen har vært å få oversikt over omfanget av opptak basert på realkompetansevurdering i utdanningstilbud i bransjeprogrammet, hvilke prosesser institusjonene har for slike opptak, refleksjoner rundt hvorfor det eventuelt benyttes lite og hvilke utfordringer og prioriteringer de ansatte står overfor når det gjelder realkompetansevurdering. Vi har holdt videreutdanningstilbud som ikke er en del av bransjeprogrammet, utenfor undersøkelsen. Det betyr at kartleggingen ikke er gyldig som grunnlag for å trekke slutninger om hvordan institusjonene praktiserer realkompetansevurdering på andre utdanninger enn de som inngår i bransjeprogrammet.

Det er gjennomført femten intervjuer med tilbydere fra UH-sektoren, og femten intervjuer med fagskolesektoren. Dette inkluderer ni UH-institusjoner som tilbød videreutdanning gjennom bransjeprogrammet i perioden 2019 til våren 2022, og tretten fagskoler som har tilbudt høyere yrkesfaglig utdanning i perioden 2019 til og med høsten 2022. Noen av de som er intervjuet kommer fra samme institusjon, men har tilhørighet på ulike fakulteter (i UH) eller i fellesadministrasjonen. Dette har gitt relevant kunnskap rundt variasjoner i praksis innad på institusjonene. I og med at fakultetene ved de samme UH-institusjonene har gjennomført tilbud innenfor ulike bransjeprogram, og fordi praksis for realkompetansevurdering er ulik mellom fakulteter, er det rimelig å regne to fakulteter fra samme institusjon som to ulike tilbydere i denne sammenheng.

Både vitenskapelig ansatte og teknisk/administrativt ansatte ved fagskolene og UH-institusjonene er intervjuet. Noen har hatt konkret faglig ansvar for de bestemte tilbudene, mens andre har hatt en mer koordinerende administrativ rolle. Dette har gitt ulike forutsetninger for å svare om erfaringer, men med tanke på at vi først og fremst ønsket å gjøre en kvalitativ kartlegging, er det nyttig å snakke med personer i ulike stillinger. Samtalene tok utgangspunkt i en intervjuguide, slik at alle respondenter ble stilt like spørsmål. Vi har kartlagt nåværende og tidligere praksis, hvorvidt temaet diskuteres i forbindelse med bransjeprogramtilbudene, hva som er utfordringer og hva som skal til for å forenkle eller øke bruken av realkompetansevurdering. Samtidig var det et bevisst valg å la respondenter snakke relativt fritt rundt sine oppfatninger og erfaringer rundt realkompetansevurdering.

4. Funn

Undersøkelsen har vist stor variasjon i bruken av realkompetansevurdering.

For universitet og høyskoler viser funnene at:

- Relativt få deltakere får opptak basert på realkompetanse, men det er variasjon. Årsakene er blant annet at
 - o det er få som søker opptak på bakgrunn av realkompetanse.
 - o de som søker opptak basert på realkompetanse, gjennomfører ikke søknadsprosessen, blant annet på grunn av omfattende dokumentasjonskrav.
 - o søkere tilfredsstill ikke formelle språkkrav for opptak.
- Det er ulik forståelse av handlingsrommet for bruk av realkompetansevurdering ved opptak til videreutdanninger.
- De fleste praktiserer en form for realkompetansevurdering som utelukkende består av dokumentasjonssjekk. Ingen supplerer dagens dokumentasjonspregede praksis med intervjuer eller and metoder for realkompetansevurdering.
- Funnene som løftes frem i vår rapport, er i tråd med de utfordringene Opptaksutvalget (NOU 2022:17) beskriver om dagens praksis med ordning

For høyere yrkesfaglig utdanning viser funnene at:

- 21 % av studentene har fått opptak på bakgrunn av realkompetanse.
- En av fagskolene setter av kvoter i opptaket, 30 % forbeholdes søkere med realkompetanse.
- Realkompetansevurdering består av intervjuer, samtaler og veiledning, i tillegg til dokumentasjonssjekk.
- Noen fagskoler oppretter og gjennomfører frivillige forkurs.
- Det er bevissthet omkring utfordringer og barrierer mange voksne opplever med å delta i videreutdanning.

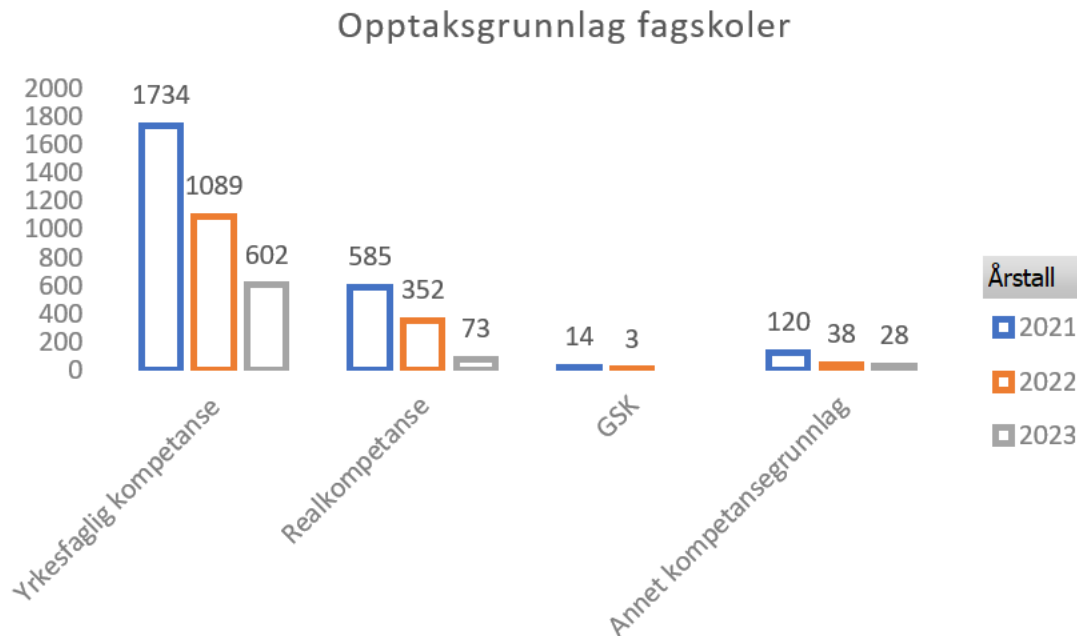
4.1. Omfang av realkompetansevurdering

Høyere yrkesfaglig utdanning

Fra og med 2021 rapporterer fagskolene inn opptaksgrunnlaget til studentene i tilbud finansiert gjennom bransjeprogrammet til Database for statistikk om høyere utdanning (DBH). Det betyr at vi ikke har tilsvarende tall fra 2019 og 2020. Figur 1

viser opptaksgrunnlaget til 4638¹ studenter til opplæringstilbud i bransjeprogrammet ved fagskolene fra vårsemesteret 2021 til vårsemesteret 2023. Dette er fordelt på 298 ulike opplæringstilbud.

Figur 1. Opptaksgrunnlag til bransjeprogramtilbud ved fagskolene, 2021-2023².

Figuren viser at 3425 av studentene som ble tatt opp fra vårsemesteret 2021 til vårsemesteret 2023, hadde yrkesfaglig kompetanse. Det vil som regel si fag- eller svennebrev. 1010 av studentene har fått opptak basert på realkompetanse. Dette utgjør over 21 % av studentmassen. Svært få har fått opptak basert på generell studiekompetanse (GSK). 186 av studentene har fått opptak på annet grunnlag.

Ifølge en av fagskolene vi intervjuet har enkelte opplæringstilbud hatt opp mot 50 % deltakelse på bakgrunn av realkompetanse. Det er relativt stor variasjon avhengig av bransje og type tilbud. Omfanget av opplæringstilbudet, herunder studiepoeng og utbytte, har betydning for antallet realkompetansevurderinger hos flere av fagskolene.

Under intervjuene kom det frem at realkompetansevurdering er et aktuelt tema på faglig og administrativt nivå hos fagskolene, og at det er en forankring i alle ledd

¹ 71 studenter er utelatt fra oversikten, som betyr at det reelle antallet er 4709 studenter.

² Figuren viser synkende deltakertall. Dette skyldes at bransjeprogrammet fikk ekstra finansiering som krisestiltak under covid 19-pandemien og dermed også høyere antall studieplasser enn normalt i 2020 og 2021.

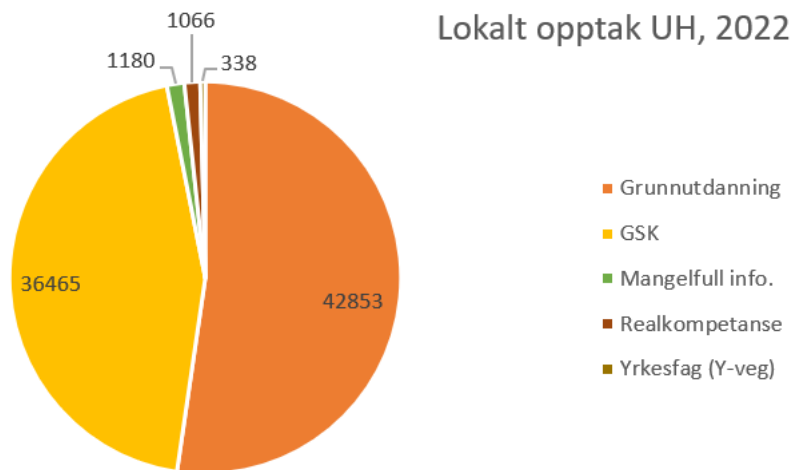
om at det er viktig å gjennomføre realkompetansevurderinger som fører til opptak for dem som ikke oppfyller de formelle opptakskravene. En respondent opplevde også at bransjeprogrammet har bidratt til økt fokus på realkompetansevurdering, dels fordi studentvolumet har blitt så stort. Det er én fagskole som praktiserer kvoter i opptaket. Denne fagskolen forbeholder 30 % av studieplassene (i bransjeprogram så vel som i ordinære studier) til deltakere med realkompetanse. Flere respondenter kommenterte at søkere som poengberegnes er enklere, fordi de ikke krever denne skjønsmessige vurderingen. Kvoter gjør at fagskolen unngår denne problemstillingen og trolig øker antall studenter med realkompetanse som opptaksgrunnlag. Flere fagskoler påpekte også under intervjuene at løpende opptak er til fordel for søkere med realkompetanse, fordi studieplassene fylles opp etter «førstemann til mølla-prinsippet». Dermed blir ikke søkere med realkompetanse nedprioritert dersom det er mange ordinære søkere (som er mindre ressurskrevende å vurdere og rangere), både i HYU- og UH-sektoren.

Universiteter og høyskoler

I UH-sektoren har 85 ulike opplæringstilbud blitt finansiert gjennom bransjeprogrammet fra 2019 til våren 2022, og om lag 4800 deltakere har meldt seg på opplæringstilbudene. Per i dag har vi ikke tall for opptaksgrunnlag på gjennomførte bransjeprogramtilbud i UH-sektoren³. Gjennom DBH har vi imidlertid opptaksgrunnlaget til studier som skjer med lokale opptak. Det vil si opptak som skjer utenfor Samordna opptak og direkte til den enkelte institusjon. Tilbudene i bransjeprogrammet kategoriseres i hovedsak som videreutdanninger, og skjer derfor ved lokale opptak. Figur 2 viser at 1066 av 81902 studenter (1,3 %) fikk opptak til utdanninger lokalt ved UH-institusjonene i 2022 basert på realkompetanse. Figuren viser at det i all hovedsak er GSK og grunnutdanning som er opptaksgrunnlag også ved lokale opptak. Studier i lokale opptak er i hovedsak masterprogrammer og små emner i kategorien videreutdanninger. Bransjeprogrammet vil utgjøre en liten andel innenfor kategorien videreutdanninger. Dermed kan vi anta at antallet realkompetansevurderinger for kategorien videreutdanninger er lavere enn 1066. Det stemmer overens med inntrykket fra intervjuene (se fotnote 3). Prosentandelen er noe høyere i bransjeprogrammet enn for øvrige lokale opptak, om enn marginalt.

³ Undersøkelsen ga noe, dog et ufullstendig, tallgrunnlag. Det skyldes at ikke alle institusjonene hadde slike oversikter. Tallene vi samlet inn gjennom undersøkelsen viste at minst 117 (2,4 %) av omtrent 4800 studenter har fått opptak på bakgrunn av realkompetanse ved UH-tilbud i bransjeprogrammet. Dette er antallet vi vet har blitt realkompetansevurdert, det reelle tallet er trolig noe høyere.

Figur 2.

Det lave antallet realkompetansevurderinger som opptaksgrunnlag ved lokale opptak vist i figur 2, samsvarer med statistikken på realkompetansevurdering som opptaksgrunnlag til grunnutdanninger. Opptak til grunnutdanninger skjer gjennom Samordna opptak, og tall fra Samordna Opptak sin søker- og opptaksstatistikk viser at antall deltakere som får opptak på bakgrunn av realkompetansevurdering, er lavere enn det har vært på ti år (Hk-dir 2021).

Hos enkelte UH-tilbydere var realkompetansevurdering av ulike årsaker ikke aktuelt for opptak til bransjeprogramtilbud. Tilbyderne som ikke bruker realkompetanse som mulig opptaksgrunnlag, begrunner dette i ulike årsaker. I noen tilfeller begrunnes det i at bransjeprogramtilbudene deres ikke var relevant for eller i praksis lukket for deltakere uten generell studiekompetanse. Disse tilbudene er enten på et nivå som gjør at det kun er søkere med tilstrekkelig formell kompetanse som søker, eller så krever tilbudene en konkret kompetanse som tilbyderne mener at kun de med studiekompetanse kan ha, slik at realkompetanse ikke er kvalifiserende. Andre årsaker som ble trukket frem var høy andel søkere som oppfyller det formelle opptakskravet. Det kan, som diskutert over, skyldes flere forhold.

4.2. Tolkning av regelverk og handlingsrom

Høyere yrkesfaglig utdanning

Det er lite variasjon internt mellom fagskolenes tilnærming til realkompetansevurderinger. Når fagskolene får et tilfelle hvor realkompetansevurdering blir aktuelt, tar de utgangspunkt i læringsmål for aktuelt fag- eller svennebrev. De ber om dokumentasjon på relevant erfaring som kan sidestille deres kompetanse med fagbrevet. Intervjuene viste at fagskolene har en aktiv tilnærming overfor realkompetansesøkere, hvor de i stor grad har en muntlig prosess med søkerne for å dokumentere relevant erfaring og kompetanse. Det er et gjennomgående funn at fagskolene har et tett samarbeid med arbeidslivet. Fagskoleansatte har dialog med samarbeidende bedrifter i bransjeprogramtilbudene, herunder HR-sjefer eller andre administrative funksjoner. Ofte samarbeider de direkte om å motivere ansatte (ofte de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning) til å melde seg på studietilbudene. Dette kan være en faktor som bidrar til at flere melder seg på og gjennomfører, ved at deltakelse er forankret hos arbeidsgiver som kan tilrettelegge for den enkelte.

Fagskolene er bevisste på at mange av dem som har lang arbeidserfaring fra en bransje, men uten generell studiekompetanse, kan oppleve det som utfordrende å finne frem til hva som er relevant dokumentasjon og beskrive den kompetansen de har opparbeidet seg fra arbeidslivet. Dette omtales gjerne som «kompetansespråket». Nesten alle fagskolene gjennomfører telefonsamtaler til oppfølging og veiledning i prosessen. Mange benytter intervjuer til å kartlegge relevant kompetanse, ofte i kombinasjon med et egenvurderingsskjema som søkerne tar stilling til. Flere av fagskolene mente at tilnærmet ingen søkere avvises dersom det gjennomføres intervju og egenvurderingsskjema i en realkompetansevurdering, fordi nærmest alle som søker har relevant interesse og erfaring. Det ble påpekt at prosessen med realkompetansevurdering i så måte ofte blir en bevisstgjøringsprosess. Relevant erfaring og tilknytning til den aktuelle bransjen tillegges størst vekt, og det betyr også at søkere med universitets- eller høyskoleutdanning (men uten relevant fagbrev) også blir realkompetansevurdert. Avvisning av søkere med realkompetanse skjer som oftest fordi norskravet ikke tilfredsstilles.

Universiteter og høyskoler

Mange av utfordringene i forbindelse med realkompetansevurdering i UH-sektoren kan knyttes opp til det vi ser er en ulik forståelse av handlingsrommet innenfor regelverket, samt ulik vurdering av egnethet for deltakere uten generell studiekompetanse. Noen tilbydere er opptatt av å ha samme praksis og krav til opptak på bakgrunn av realkompetanse som ved hele grunnutdanninger, mens andre er opptatt av å se verdien av lang arbeidserfaring og ønsker å utøve fleksibilitet ved opptak. Det ble påpekt at det ofte vil være ulik tilnærming avhengig av hvor ansvaret for opptak og realkompetansevurdering ligger. Ved mange institusjoner er alt opptak, også for EVU, flyttet fra fakultet til fellesadministrasjon. Flere respondenter påpekte at dette ofte medførte samme prosess for opptak til videreutdanninger som til grunnutdanninger, herunder også tolkning og praksis av regelverket omkring realkompetansevurdering. Flere respondenter ga uttrykk for at dette kan være en uheldig utvikling for de som søker opptak på bakgrunn av realkompetanse. Sentraliserte fellesopptak forholder seg i større grad til standardiserte regelverk som i mindre grad åpner opp for skjønnsvurderinger, og behandler søknader til etter- og videreutdanning på samme måte som søkere til grunnutdanninger. Andre utfordringer som ble trukket frem er manglende system hos tilbyderne for å vurdere realkompetanse; den enkelte UH-institusjon har egne retningslinjer for hva som tilfredsstillende kravet til formell dokumentasjon under realkompetansevurdering. Det stilles ofte krav til dokumentasjon på tidligere utdanning, arbeidserfaring og språkferdigheter. Ofte må søkere dokumentere antall undervisningstimer i norsk og engelsk (110 og 120 timer), uavhengig av om søker har norsk som morsmål eller ikke. Nivå B2 i norsk er det formelle språkkravet som er satt for opptak til høyere utdanning i Norge. Ingen av respondentene oppgir at de supplerer eller erstatter dokumentasjonskrav med muntlig samtale eller andre vurderingsformer hvor søkeren kan få vurdert sin egnethet. Det kom frem under intervjuene at flere av dem som søker opptak til tilbudene på bakgrunn av realkompetanse, ikke følger opp søknaden når de får beskjed om å legge ved dokumentasjon⁴. Tilbyderne er av den oppfatning at det skyldes at søkerne ikke har dokumentasjonen, eller ikke vet hvordan dokumentasjon kan fremskaffes.

Det finnes unntaksvis UH-tilbud i bransjeprogrammene som praktiserer en mer åpen tilnærming til realkompetanse og det handlingsrommet som ligger i

⁴ Et konkret eksempel fra tilbyderne: ved ufullstendige søknader til tilbudene sender institusjonen ut et mangelbrev til søkeren. Der oppgir de om mulighet for å bli realkompetansevurdert og informerer om dokumenter som i så fall må tilsendes. Da sier de fleste mottakere av mangelbrevene at de ønsker en realkompetansevurdering, men ender opp med å ikke sende den nødvendige dokumentasjonen.

regelverket. Et eksempel på en tillitsbasert tilnærming som åpner opp tilgangen til videreutdanning på UH-nivå for voksne som ikke møter kravet til studiekompetanse er praksis der søkere over 25 år blir vurdert som kvalifisert på bakgrunn av realkompetanse uten at det stilles krav til dokumentasjon. Tilnærmingen er basert på tillitt og en praksis der man velger å legge krav til fem års arbeidserfaring til grunn som opptakskrav. Prosessen med å vurdere realkompetanse gjøres ut fra en skjønnsmessig vurdering av at når søkerne selv krysser av for at de har erfaring fra bransjen, så legger institusjonen det til grunn. Det vurderes slik at deltakere som søker studiet, selv har gjort vurderingen om at de har interesse for temaet, relevant erfaring og kompetanse som tilsier at de har de nødvendige kvalifikasjoner for å følge emnet og bestå eksamen. Tilbyderen opplever denne tilnærmingen som god; den utvider målgruppen og bidrar til at tilbudet har stor etterspørsel. Tilnærmingen har som utgangspunkt at de som ikke viser seg å være kvalifiserte, ikke vil bestå eksamen og dermed ikke få studiepoeng de ikke er kvalifisert for. Deltakere kan fortsatt ha stort utbytte av tilbudene. Tilbudet har høy grad av gjennomføring og er i så måte et interessant eksempel på en tillitsbasert praksis med gode resultater.

4.3. Oppsummering og vegen videre

Denne undersøkelsen har belyst sektorens egen forståelse og praksis med bruk av realkompetansevurdering. Funnene fra undersøkelsen viser at det er relativt få deltakere i bransjeprogramtilbudene på UH-nivå som får opptak basert på realkompetanse, sammenlignet med de som får opptak på bakgrunn av formell kompetanse. De fleste som søker er kvalifisert på bakgrunn av studiekompetanse. Kjernen i utfordringene rundt realkompetansevurdering slik det kommer frem i undersøkelsen, ser ut til å være at de som søker opptak på bakgrunn av realkompetanse, ofte ikke har den dokumentasjonen som UH-tilbyderne etterspør, og det kan gjøre at søkerne ikke gjennomfører hele søknadsprosessen med dokumentering. I UH-sektoren ser det ikke ut til å være en enhetlig praksis eller forståelse for handlingsrommet som ligger i bruk av realkompetansevurdering som opptaksgrunnlag for videreutdanninger.

Inntrykket fra intervjuene er imidlertid at tilbyderne i UH-sektoren har et ønske om å gjøre utdanningene tilgjengelig også for voksne som ikke oppfyller de formelle opptakskravene. Respondentene opplever handlingsrommet som uklart, og det er lite felles forståelse i sektoren om hva realkompetanse er og hvordan dette kan dokumenteres og vurderes. Flere av respondentene ga tilbakemelding om at undersøkelsen har bidratt til bevisstgjøring og diskusjon rundt handlingsrommet

tilbyderne har knyttet til realkompetansevurdering som opptaksgrunnlag til videreutdanninger.

Under intervjuene spurte vi om hva tilbyderne mener skal til for å øke bevisstheten og bruk av realkompetansevurdering som opptaksmulighet i bransjeprogramtilbudene. Et forbedringspunkt som ble trukket frem er målrettet informasjon til målgruppen som ikke oppfyller de formelle opptakskravene om hva som skal til for å tas opp på bakgrunn av realkompetanse. Flere av tilbyderne stiller spørsmål ved om informasjonen når ut til målgruppen, og om den er god nok til at potensielle søkere kan vite om de kan få bli vurdert til opptak på bakgrunn av realkompetanse⁵. Undersøkelsen viser at det er relativt mange tilbydere som ikke oppgir mulighet for opptak på bakgrunn av realkompetanse i kursinformasjonen. Dette tyder på at utdanningsinstitusjonene har et forbedringspotensial når det gjelder å opplyse på en tydelig og forståelig måte på egne nettsider om muligheten for og kriteriene rundt realkompetansevurdering til bransjeprogramtilbudene. En tilbyder i et av bransjeprogrammene som ikke hadde hatt noen søkere eller deltakere på bakgrunn av realkompetanse, sa at det er svært viktig at realkompetansevurdering løftes frem i enkelte bransjeprogram, nettopp for å nå denne målgruppen.

Flere av tilbyderne var tydelige på at de opplever motsetninger i eksisterende regelverk om opptak. Nesten alle respondentene var av den oppfatning at det vil bli større fokus på realkompetansevurdering i bransjeprogramtilbudene dersom myndighetene ved HK-dir gir tydeligere føringer. De fleste tilbydere var av den oppfatning at dersom HK-dir legger inn føringer om realkompetansevurdering, vil tilbyderne etterstrebe å følge opp dette.

For å forbedre forutsetningene for at flere uten formell studiekompetanse kan få opptak til bransjeprogramtilbud (og videreutdanning for øvrig), trekkes det altså frem både noen langsiktige endringsprosesser knyttet til regelverk og forskrifter som bør justeres, og noen mer umiddelbare tiltak fra HK-dir sin side som kan gjøres knyttet til tilsagn i bransjeprogrammene⁶.

I og med at fagskolene har relativt mange studenter med realkompetanse som opptaksgrunnlag, er det interessant at fagskolene i intervjuene opplyser om at de ikke observerer noen variasjoner (som kan tilskrives opptaksgrunnlag) når det gjelder gjennomføring eller behov for oppfølging. Et interessant funn, som flere av

⁵ Kjennskap til ordning for realkompetanse blant befolkningen er lav på det videregående nivået (Opinion, 2023), og vi kan anta at kjennskapet til ordningen på UH-nivået ikke er betydelig bedre.

⁶ I utlysning og tildeling i bransjeprogrammet i 2023 har HK-dir tydeliggjort at institusjonene skal åpne opp for og ta i bruk realkompetansevurdering

fagskolene har nevnt, er at flere av kandidatene som får opptak på bakgrunn av realkompetanse fortsetter eller kommer tilbake for andre emner eller fulle grader. Det vil si at den realkompetansevurderingen som har blitt gjort ved opptak i første omgang, danner grunnlag for opptak til også andre opplæringstilbud ved samme fagskole. Fagskolene sier at det er et tegn på at realkompetansevurdering ikke utelukkende er en utgift, men også at det kan gi dem en større studentmasse og inntekter lenger frem i tid.

Ordning for realkompetansevurdering beskrives som ressurskrevende, og krever skjønnsmessige og faglige vurderinger. Spesielt i UH-sektoren kan det se ut til at forutsetningene for realkompetansevurdering ikke er i tråd med den generelle utviklingen som ble beskrevet omkring opptakssystemer. En slik utvikling vil kreve at institusjonene skiller på opptakskriterier til grunnutdanninger og videreutdanninger, og utvikler et effektivt system som kan vurdere kompetanse som er tilegnet også utenfor utdanninger som gir generell studiekompetanse.

5. Kilder

Cedefop (2015). *European guidelines for validating non-formal and informal learning*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series; No 104. <http://dx.doi.org/10.2801/00837>

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2020). *Study supporting the evaluation of the Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning: final report*, Publications Office, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/55823>

Fagskoleforskriften (2019). Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (For-2019-07-11). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-07-11-1005#KAPITTEL_2

Hk-dir (2022). Bransjeprogrammet 2020–2021. En oppsummering av data innhentet gjennom rapporteringer i treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling. *HK-dir*, rapport nr. 16/2022.

HK-dir (2021). Søker- og opptaksstatistikk 2021. Opptak til grunnstudier ved universiteter og høyskoler. *HK-dir*, sluttrapport

Kunnskapsdepartementet (2020). *Kompetansereformen – Lære hele livet* (Meld. St. 14 (2019–2020)).

Universitets- og høyskoleloven (2005). Lov om universiteter og høyskoler (2005). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>

NOU 2019:2 (2019). *Fremtidige kompetansebehov II*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

NOU 2022: 17 (2022). *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Olsen, D., Bubikova-Moan, J., Aamodt, P., Skjelbred, S., Elken, M., Waagene, E. og Larsen E. (2018). Realkompetansevurdering: En studie av systemet for vurdering av realkompetanse i utdanning og arbeidsliv. *Nifu-rapport*, 2018:10.

Opinion (2023). *Voksnes utdannings- og yrkesvalg 2023*. Oslo: Opinion

The Council of The European Union (2012). Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning. *The Official Journal of the European Union*.

